

ایران با برخورداری از بیش از ۵۸۰۰کیلومتر خط ساحلی در شمال (دریای خزر) و جنوب (خلیج فارس و دریای عمان)، موقعیت ژئوپلیتیکی منحصربه فردی دارد که آن را به یکی از کشورهای کلیدی در تجارت دریایی منطقه تبدیل کرده است. در این میان تنگه هرمز، به عنوان گذرگاه حدود ۲۰-۳۰درصدی تجارت جهانی نفت و گاز، نقش استراتژیک ایران را در امنیت انرژی جهانی برجسته می کند. در چنین شرایطی توسعه اقتصاد دریامحور، بر اساس سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری، می تواند سهم دریا در تولید ناخالص داخلی را از کمتر از یک درصد فعلی، به سطوح بالاتر برساند و به تنوع بخشی اقتصاد نفت محور کمک کند. به باور کارشناسان؛ این رویکرد نه تنها درآمد ارزی را افزایش می دهد، بلکه موقعیت استراتژیک ایران را در منطقه تقویت می کند.

به گزارش «اقتصاد سرآمد»، در ادبیات اقتصادی و سیاست گذاری، اکوسیستم جامع دریایی تنها به کشتی سازی یا بنادر محدود نمی شود، بلکه زنجیره ای به هم پیوسته از فعالیت ها را در بر می گیرد. صنایع دریایی (شامل کشتی سازی، تعمیرات، تجهیزات و سازه های فراساحلی)، تجارت و حمل و نقل دریایی و لجستیک بندری، شیلات و آبی پروری و صنایع وابسته، انرژی های دریامحور (نفت و گاز فراساحلی، انرژی های نو دریایی)، گردشگری دریایی و خدمات پشتیبانی و حکمرانی، محیط زیست دریایی و امنیت پایدار دریاها بخش های استراتژیک و راهبردی اکوسیستم دریایی ایران را شامل می شود.

کارشناسان معتقدند؛ بدون نگاه اکوسیستمی و هماهنگ، توسعه هر بخش به صورت جزیره ای، نه تنها مزیت رقابتی ایجاد نمی کند، بلکه منابع محدود کشور را نیز مستهلک می سازد. اکوسیستم جامع دریایی، نه یک انتخاب، بلکه یک ضرورت راهبردی برای اقتصاد ایران است. گذار از نگاه بخشی به رویکرد اکوسیستمی، اصلاح حکمرانی دریایی و همزمانی توسعه اقتصادی با حفاظت از محیط زیست، می تواند صنایع و تجارت دریایی را به یکی از ستون های اصلی رشد پایدار، امنیت اقتصادی و ارتقای جایگاه ژئواقتصادی ایران در منطقه تبدیل کند. بدون چنین رویکردی، ظرفیت های دریایی کشور همچنان مغفول خواهد ماند و فرصت های راهبردی پیش رو به تهدید بدل می شوند.

تا پایان سال ۲۰۲۵، صنایع دریایی ایران پیشرفت هایی داشته، اما همچنان با چالش های جدی روبه روست. ظرفیت کشتی سازی کشور حدود ۱۵۰هزار تن در سال است، اما سهم ایران در بازار جهانی ساخت کشتی کمتر از ۰.۳ درصد است. شرکت هایی مانند ایزواکو و صدرا فعال هستند، اما ناوگان کشتیرانی (مانند IRISL) و شرکت ملی نفتکش (تحت تأثیر تحریم ها، با کاهش سفارشات و فرسودگی مواجه است. بنادر کلیدی مانند شهید رجایی، چابهار و بوشهر نقش حیاتی در تجارت دارند، اما زیرساخت ها نیاز به مدرن سازی دارند. در سال۲۰۲۵، پروژه هایی مانند هوشمندسازی بندر بوشهر و تشکیل کنسرسیوم دریایی خزر با روسیه آغاز شده و تمرکز بر فناوری های دانش بنیان (مانند هوش مصنوعی در آبی پروری) افزایش یافته است. بااین حال، سهم اقتصاد دریایی در GDP همچنان پایین است و تولیدات سنتی غالب هستند. از طرف دیگر، اکوسیستم جامع دریایی ایران با وجود پیشرفت های سال های گذشته همچنان با چالش ها و آسیب های متعددی مواجه است. تحریم های آمریکا بر ناوگان کشتیرانی و نفتکش های ایران موجب شده تا صادرات نفت، تجارت دریایی تا اندازه ای مختل شده و هزینه ها در این حوزه افزایش پیدا کند. برخی گزارش ها حاکی از این است که در سال۲۰۲۵ و اجرای سیاست های مربوط به کارزار فشار حداکثری دونالد ترامپ، رئیس جمهور ایالات متحده آمریکا علیه اقتصاد و فروش نفت ایران، تحریم های جدیدی بر بیش از ۱۰۰ اکشتی و شرکت مرتبط اعمال شود که در عمل صادرات نفت را دشوارتر کرده است. تداخل و وظایف بین سازمان بنادر، وزارتخانه ها و نیروهای نظامی نیز منجر به عدم انسجام در سیاست گذاری شده است. در کنار این موضوع تمرکز بیش از حد بر نفت، باعث غفلت از بخش هایی مانند گردشگری دریایی، انرژی های نو و شیلات شده و نگاهی سنتی را بر حوزه حکمرانی دریا و توسعه اقتصاد دریامحور کشور حاکم کرده است. همچنین برخی گزارش ها و بررسی های میدانی حاکی از این است که آلودگی دریایی، کمبود سرمایه گذاری و وابستگی به بودجه دولتی، توسعه پایدار در حوزه دریاها را تهدید می کند. به باور کارشناسان؛ این آسیب ها منجر به فرصت سوزی شده و ایران را از رقابت جهانی عقب نگه داشته است.

نگاره گروه شیلات-سعید قلیچی - در

شرایطی که فشار بر منابع طبیعی دریاها و کاهش ذخایر آبیان به یکی از چالش های اصلی امنیت غذایی کشور ها تبدیل شده توسعه زیستگاه های مصنوعی دریایی به عنوان یکی از راهبردهای نوین در مدیریت پایدار منابع آبی، بیش از پیش در کانون توجه سیاست گذاران حوزه اقتصاد دریامحور قرار گرفته است. ایران با برخورداری از سواحل گسترده در خلیج فارس و دریای عمان، ظرفیت بالقوای برای بهره گیری هدفمند از این ابزار راهبردی در مسیر توسعه پرورش آبیان دارد. به گزارش «اقتصاد سرآمد»، ایران سالانه مقادیر زیادی ماهی و محصولات دریایی وارد می کند. توسعه آبی پروری دریایی با کمک زیستگاه های مصنوعی می تواند تولید داخلی را افزایش دهد و تراز تجاری را بهبود بخشد. ایجاد اشتغال و توسعه مناطق ساحلی؛ پروژه هایی مانند پرورش ماهی در قفس دریایی در استان های ساحلی به ویژه در سواحل خلیج فارس و دریای عمان هزاران شغل مستقیم و غیرمستقیم ایجاد کرده اند. بررسی های نشان می دهد که ترکیب این روش با زیستگاه های مصنوعی، بهره وری را چندبرابر می کند. در سطح استراتژیک، توسعه پایدار آبی پروری در ایران نه تنها امنیت غذایی داخلی را تضمین می کند، بلکه می تواند به دیپلماسی اقتصادی با کشورهای همسایه کمک کند؛ به شرطی که مسائل زیست محیطی مدیریت شود. صید بی رویه، رعایت نکردن اصول صحیح بهره برداری از دریا، ورود پساب ها و فاضلاب های صنعتی و شهری، تخلیه آب توازن کشتی ها در دریا، حفاری ها و تخریب های وارد شده توسط شرکت های نفت و گاز در دریا و... از جمله مواردی است که توسط بشر طی ده ها به ذخایر و محیط زیست دریا آسیب رسانده است. در این رابطه ایجاد زیستگاه های مصنوعی یکی از روش های بسیار مهم در بازسازی ذخایر و برداشت قانونمند

و پایدار است. کشورهای مختلفی از زیستگاه های مصنوعی استفاده می کنند و هر کدام دیدگاه ها و مقاصد خاصی را مدنظر داشته اند.

استفاده از زیستگاه مصنوعی دریایی در ایران از سال ۱۳۷۵ توسط صیادان در استان بوشهر آغاز شد که در ابتدا به صورت سنتی و با قرار دادن کوزه های بزرگ، سنگ و تنه درختان خرما در دریا سبب افزایش ذخایر دریایی شدند. سال ۱۳۸۰ در چهار استان جنوبی خوزستان، بوشهر، هرمزگان و سیستان و بلوچستان با هدف ترمیم و احیای ذخایر، استفاده از زیستگاه مصنوعی در دستور کار قرار گرفت که عمدتاً به صورت سازه های بتنی و با اشکال هندسی مشخص طراحی و اجرا شد. طی تمام این سال ها کارشناسان استفاده از زیستگاه های مصنوعی را به عنوان یکی از راهبردهای استراتژیک برای حفظ ذخایر و منابع آبی، حفاظت از محیط زیست دریایی و همچنین کمک به پرورش آبیان و امنیت غذایی معرفی کرده اند.

فلسفه وجودی زیستگاه های مصنوعی آبیان در ایران

ایجاد زیستگاه مصنوعی یکی از راه هایی است که به بازسازی و بقای گونه های دریایی کمک می کند. مهم ترین ویژگی زیستگاه مصنوعی جنس آن است که به محیط زیست و اکوسیستم آسیب نرساند. بااین حال، برخی گزارش ها طی سال های گذشته منتشر شده که حاکی از آن است که تعدادی از صیادان جهت ساخت زیستگاه مصنوعی از تیرهای خودروی فرسوده به دلایلی همچون ارزانی، مقاوم بودن و در دسترس بودن استفاده می کنند.

این در حالی است که فلسفه ایجاد زیستگاه های مصنوعی، اقدامی مثبت و کاربردی جهت ترمیم محیط زیست دریایی است. کارشناسان تأکید می کنند که برای ساخت زیستگاه مصنوعی باید مصالح تعیین شده و مجاز مورد استفاده قرار گیرند. در

یک کارشناس شیلات در گفت و گو با «سرآمد»:

لزوم توسعه زیستگاه های مصنوعی آبیان برای تامین امنیت غذایی

می سازد.»

پاید در خاطر داشته باشیم که در اسناد بالادستی کشور، تامین امنیت غذایی به عنوان یکی از ارکان امنیت ملی مورد تأکید قرار گرفته است. این کارشناس حوزه اقتصاد شیلات کشور در ارتباط با تأثیر توسعه زیستگاه های مصنوعی در دریاها جهت افزایش و تامین امنیت غذایی در کشور، بیان می کند: «توسعه زیستگاه های مصنوعی در خلیج فارس و دریای عمان می تواند سهم آبیان در سبد غذایی خانوار ایرانی را افزایش داده و وابستگی به واردات پروتئین را کاهش دهد. از منظر اقتصادی، افزایش تولید داخلی آبیان به معنای کاهش خروج ارز، ایجاد اشتغال پایدار در مناطق ساحلی و تقویت زنجیره ارزش شیلات است.»

یکی از مزیت های کلیدی زیستگاه های مصنوعی، کمک به حفظ و بازسازی ذخایر آبیان بومی است. این سازه ها با ایجاد پناهگاه های امن برای گونه های در معرض فشار صید، به احیای جمعیت های آسیب دیده کمک می کنند. در شرایطی که برخی گونه های ارزشمند خلیج فارس با کاهش ذخایر مواجه هستند، زیستگاه های مصنوعی می توانند به عنوان ابزاری مکمل در مدیریت ذخایر و حفاظت از تنوع زیستی ایفای نقش کنند.

«جدیدی» در بخش دیگری از صحبت های خود می گوید: «توسعه زیستگاه های مصنوعی نیازمند سرمایه گذاری هدفمند، مشارکت بخش خصوصی و تدوین چارچوب های دقیق مدیریتی است. اگر این پروژه ها در قالب یک برنامه جامع اقتصاد دریامحور اجرا شوند، می توانند به یکی از پیشران های توسعه پایدار سواحل جنوبی کشور تبدیل شوند؛ پیشرانی که همزمان منافع اقتصادی، زیست محیطی و امنیت غذایی را برای ایران به همراه دارد.»

این کارشناس شیلات در بخش پایانی صحبت های خود خاطر نشان کرد: «زیستگاه های مصنوعی نه تنها یک ابزار فنی، بلکه یک انتخاب استراتژیک برای آینده اقتصاد آبی ایران محسوب می شوند؛ انتخابی که می تواند خلیج فارس را از یک پهنه صرفاً بهره بردارانه، به بستری برای توسعه پایدار و هوشمند منابع آبی کشور تبدیل کند. ایران می تواند با سرمایه گذاری در فناوری های نوین مانند هوش مصنوعی برای نظارت بر زیستگاه ها و پرورش هوشمند، به یکی از قطب های آبی پروری منطقه تبدیل شود.»

۱. کاهش بیماریهای قلبی و عروقی

۲. کاهش سکنه های قلبی

۳. پیشگیری از افزایش فشار خون

۴. پیشگیری از بیماریهای التهابی مفصلی مانند

روماتیسم ، آرتریت روماتوئید

۵. رشد مغز و سلامت سیستم عصبی جنین

۶. افزایش وثقویت قدرت حافظه و یاد گیری

• وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی

• انستیتو تحقیقات تغذیه ای و صنایع غذایی کشور

• سازمان شیلات ایران

